

*POVIJEST HRVATA III. VRIJEME SAZRIJEVANJA,
VRIJEME RAZARANJA. HRVATSKE ZEMLJE
U KASNOM SREDNJEM VIJEKU.*

UREDNIKA SVESKA MARIJA KARBIĆ,
UREDNIK BIBLIOTEKE ZORAN LADIĆ

Matica hrvatska, Zagreb, 2019., 637 str.

I ovaj, treći svezak iz Matičine *Povijesti Hrvata* drži se strukture i pristupa kao i prethodno objavljeni svesci edicije. Uz očekivani pregled političke povijesti u kasnom srednjem vijeku, pokušala se dati cjelovita slika društvenih, gospodarskih i kulturnih sastavnica života toga prostora. Pozornost se svratila na istraživačka područja kojima u historiografiji nije poklanjana veća pažnja ili su neko vrijeme bila zapostavljena. To je slučaj povijesti svakodnevice, povijesti seljaštva te gospodarske povijesti. Obitelj kao predmet historiografskog istraživanja predmet je promišljanja povjesničara zadnjih godina, no u dosadašnjim sintezama hrvatske povijesti nije obrađivana, što se nastojalo ispraviti u ovoj knjizi. Koliko je važna noseća tematika ovog sveska, kazuje i činjenica da upravo hrvatsko kasno srednjovjekovlje karakteriziraju velike migracije stanovništva, što je imalo za posljedicu promjene demografske situacije na hrvatskim prostorima koje vrijede do danas.

Pojedina zemljopisna područja imaju svoj specifični povijesni razvoj, čemu se pristupilo na način davanja zasebnih poglavlja unutar knjige. Tako su čitatelju podastrijeta poglavlja u kojima se obrađuje: sjeverozapadna Hrvatska, sjeveroistočna Hrvatska, Istra i Kvarner, Gorski kotar, Gacka, Lika i Krbava, sjeverna i srednja Dalmacija, hrvatski jug: Dubrovnik i Kotor, Bosna i Hercegovina. Urednica ovog sveska dr. sc. Karbić u svojem Predgovoru piše da se time želio dati poticaj istraživanjima lokalne povijesti kojima u hrvatskoj historiografiji nije pridavana dostatna pozornost, „i to usprkos činjenici da takva istraživanja često omogućuju dublji uvid u složene društvene strukture, čime bavljenje lokalnom poviješću pridonosi i boljem razumijevanju nacionalne povijesti.“ (str. XIV.)

Prostor zapadnog dijela hrvatskih zemalja, Istre i Kvarnera, obrađen je u poglavlju koje potpisuje dr. sc. Marija Mogorović Crljenko sa Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. Nakon pregleda političkih zbivanja na predočenom dijelu hrvatskih zemalja u zasebnim potpoglavljima ukazuje na razvoj političko-upravnih ustanova, društva i gospodarstva te na fenomen migracija, vojnog ustroja, crkvene organizacije i vjerskog života, pravnog, intelektualnog i kulturnog života, a nakraju se osvrće na privatni život s naglaskom na obitelj i položaj žena, što su teme prema kojima ova autorica iskazuje osobitu znanstvenu senzibilnost. Prostor Gorskoga kotara, Gacke, Like i Krbave obradio je dr. sc. Ivan Jurković, također sa Sveučilišta u Puli. Predstavio je posjedovne i upravne strukture, knezove Kurjakoviće i Frankapane, plemenite Mogoroviće i Poletčiče. Ukazao je na osmansku opasnost i s njom povezano uništenje gospodarstva te posljedice za Crkvu. Zasebno je opisao razdoblje od bana Derenčina do bana Karlovića.

U knjizi su sagledani i odnosi između hrvatskih zemalja i središta koja su snažno utjecala na ove naše prostore promatranog vremenskog perioda. Pritom nisu opisani samo načini djelovanja tih centara na povijesni razvoj i sudbinu Hrvatske već i kako su ljudi porijeklom iz hrvatskih krajeva te događaji na našem tlu obilježili povijest tih središta. Riječ je dakle o cjelini koja nosi naslov „Hrvatska u međunarodnom kontekstu“, a obuhvaća sljedeće europske zemlje i središta utjecaja: Ugarska, Osmansko Carstvo, Rimsku kuriju, Mletačka Republika, Južna Italija i Španjolska, Sveto Rimsko Carstvo, Austrija, Češka, Poljska, unutrašnjost Balkana.

Suradnici i u ovoj knjizi pripadaju mlađoj i srednjoj generaciji hrvatskih povjesničara koji dolaze iz visokoškolskih i znanstvenih ustanova Zagreba (I. Benyovsky Latin, A. Birin, I. Botica, G. Budeč, L. Čoralić, S. F. Fabijanec, B. Grgin, K. Jurin Starčević, D. Karbić, M. Kunčić, V. Kursar, Z. Ladić, I. Majnarić, J. Neralić, Z. Novak, Z. Pešorda Vardić, G. Ravančić), Pule (I. Jurković, R. Kurelić, M. Mogorović Crljenko), Slavenskog Broda (S. Andrić, M. Karbić), Dubrovnika (N. Lonza) i Splita (S. Ivović). Autorima je, slijedeći uredničke riječi, dana sloboda u pristupu sastavljanja poglavlja kao što se poštivala njihova sloboda u ocjenjivanju pojedinih događaja, osoba i situacija, no svima je zajedničko nastojanje da čitateljima pruže pregled suvremenog stanja istraživanja pojedinih tema i dosegnutog stupnja spoznaje. Tim se pristupom nastavlja sustav koji je postavilo uredništvo na samom početku osmišljavanja ovog nakladničkog niza. Različiti stupanj istraženosti pojedinih tema odrazio se i na tekstualno tkivo ove knjige. Tako su neke teme koje su duže vrijeme u središtu zanimanja povjesničara nužno iscrpnije obrađene, a neka su pitanja na ovome mjestu tek otvorena.

Ovaj svezak ima 637 stranica i strukturiran je kroz poglavlja koja su oblikovana s nekoliko potpoglavlja, što olakšava praćenje teksta, te je svako poglavlje zarubljeno i u ovom izdanju s izvorima i literaturom, što uvelike omogućuje brže snalaženje i produbljivanje tema zainteresiranim čitateljima. Edicija je bogato ilustrirana kako fotografijama tako i zemljovidima u boji koje je izradio kartograf Tomislav Kaniški. Zaključno valja napisati kako je ovo izdanje pokazatelj trenutnog stanja hrvatske historiografije.

Na samom kraju knjige objelodanjena su kazala osobnih imena i zemljopisnih pojmova te je podastrijet popis suradnika.

Držimo da je i ovaj svezak dobar putokaz ponajprije ambicioznijim školarcima u produbljivanju njihovih nastavnih jedinica iz nacionalne povijesti, pa studentima kao nezaobilazna referentna literatura te široj kulturnoj javnosti željenoj pouzdanih informacija i uravnoteženih pogleda na hrvatsko kasno srednjovjekovlje.

Elvis Orbanić